بەرەو نوێکردنەوەی سیستەمی دڵنیاییی جۆری لە زانکۆکان

ئالان بەهائەددین عەبدوڵڵا، دکتۆرا لە یاسا – مامۆستا لە کۆلێژی یاسا/ زانکۆی سەڵاحەددین

پێشەکی

نزیکەی پازدە ساڵە لە زانکۆکانی هەرێمی کوردستان سیستەمێک پەیڕەو دەکرێت بە ناوی سیستەمی "دڵنیاییی جۆری"، کە ئامانج لێی بەرەوپێشبردنی ئاستی زانستی و ئەکادیمیی زانکۆکان و زیادکردنی ڕۆڵ و کاریگەرییانە لە پێشخستن و خزمەتکردنی کۆمەڵگە. ئەمەیش بەدی دێت لە ڕێگەی بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی و مەعریفیی مامۆستایان و توێژەرەکان و، باشترکردنی ژینگەی خوێندن و، بەرزکردنەوەی ئاستی زانستی و بیرکردنەوەی قوتابیان و، پێشخستنی ئاست و کواڵێتیی دەستەی کارگێڕیی زانکۆ و کۆلێژەکان و، فراوانکردنی هاوبەشیی ئەکادیمی و زانستی لە نێوان زانکۆکان.

لە دوای پەیڕەوکردنی ئەم سیستەمە لە ساڵانی ڕابردوودا، پرسیار ئاراستەی خۆمان دەکەین بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی زانستییانە بە دوای وەڵامدا بگەڕێین و، دەپرسین:

1. ڕۆڵی زانکۆکان بۆ پێشخستنی کۆمەڵگەی کوردستانی لە چ ئاستێکدایە؟
2. قەبارەی کاریگەریی زانکۆکان لە گۆڕینی ئاراستەی کۆمەڵگەی کوردستانی چەندە؟
3. ئاستی مەعریفی و زانستیی مامۆستایانی زانکۆ لە کوێدایە؟
4. توێژەرەکانی زانکۆ ڕەچاوی دەستپاکیی ئەکادیمی دەکەن و، ئایا زانکۆکان پێوەری دەستپاکیی ئەکادیمیی تایبەت بە خۆیان هەیە؟
5. کۆمەڵگەی کوردستانی تا چەند متمانەی بە قوتابییە دەرچووەکانی زانکۆکان هەیە؟
6. قوتابیی زانکۆ تا چەند ڕازییە لە ئاستی زانستی و کارگێڕیی زانکۆکان؟
7. مامۆستایان تا چەند ڕازین لە ئاستی بەجێگەیاندنی دەستەی کارگێڕیی زانکۆکان؟
8. ئەو چالاکییە زانستی و ئەکادیمی و کارگێڕییانەی کە لە زانکۆکان ئەنجام دەدرێن تا چەند کاریگەرییان هەیە بۆ بەرزکردنەوەی ئاست و بیرکردنەوە؟

ئەم پرسیارانە و چەندان پرسیاری تری پەیوەندیدار، پێویستییان بەوە هەیە بە شێوەیەکی زانستی وەڵام بدرێنەوە، بەڵام وەڵامدانەوەکە پێویستە لە چوارچێوەی سیستەمی دڵنیاییی جۆریی زانکۆکان بێت بۆ ئەوەی بزانین ئەم سیستەمە تا چەند کاریگەریی ماوە بۆ پێشخستنی زانکۆ و مامۆستا و قوتابی و کۆمەڵگە.

پێناسەی سیستەمی دڵنیاییی جۆری

دڵنیاییی جۆری لە بواری زانکۆکاندا، سیستەمێکە بەهۆیەوە زانکۆ دەتوانێت بەوپەڕی متمانەوە دڵنیا بێتەوە کە پێوەرەکان و کواڵێتیی خزمەتگوزارییە فێرکارییەکان و ئەکادیمییەکانی دەپارێزرێن و پێش دەخرێن،

چونکە ئەم سیستەمە هەوڵ دەدات هەڵسەنگاندن بۆ ئاستی بەجێگەیاندن بکات بۆ بەدەستهێنانی باشترین ئەنجام لە ڕێگەی کۆکردنەوە و تەرخانکردنی تواناکانی زانکۆ و سەرچاوە مرۆییەکانی بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی کۆمەڵگە و داخوازییەکانی بازاڕی کار بەپێی ستاندارده نیشتمانی و جیهانییەکان. لە ئێستادا، ئەم سیستەمە لە سێ بەشی سەرەکی پێک دێت:

1. زانستخوازیی بەردەوام (Continue Academic Development) – (CAD).
2. هەگبەی مامۆستا (Teacher Portfolio) – (TP).
3. فیدباکی قوتابی (Student Feedback) – (STF)

"**زانستخوازیی بەردەوام**" فۆڕمێکە کە کۆی گشتیی چالاکییە زانستییەکانی مامۆستا لە ماوەی یەک ساڵی خوێندنی ئەکادیمیدا تێیدا دەنووسرێت و تۆمار دەکرێت. هەرچی "**هەگبەی مامۆستایە**" ئەویشیان فۆڕمێکە کە کۆی گشتیی چالاکییە کارگێڕییەکانی مامۆستا تێیدا تۆمار دەکرێت و، هەروەها لەم فۆڕمەدا پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی مامۆستایانی زانکۆ لەلایەن ئیدارەی دڵنیایی جۆری و سەرۆکی بەشی زانستییەوە دیاری کراون و ئەنجامیش دەدرێت. هەرچی " فیدباکی قوتابی"یە، بە هەمان شێوە، ئەویش فۆڕمێکە کە بە چەند پێوەرێکی دیاریکراودا هەڵسەنگاندن بۆ ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستایانی زانکۆ لەلایەن قوتابییەکانی خۆیەوە ئەنجام دەدرێت.

جێبەجێکردنی ئەم سیستەمە لە زانکۆکاندا

هەروەک پێشتر ئاماژەم پێ دا، نزیکەی پازدە ساڵە سیستەمی دڵنیایی جۆری لە گشت زانکۆکانی هەرێمی کوردستان، بە یەک شێوە و شێواز، پەیڕەو دەکرێن، لەگەڵ هەبوونی جیاوازییەکی کەم، چونکە ئەم سیستەمە لە بنەڕەتەوە بە بڕیاری وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی سەپێنرا و، هەموو ڕێساکانی بە شێوەیەکی ناوەندی بۆ زانکۆکان شۆڕ کرایەوە. ئەم سیستەمە لە سەرەتاوە بەو شێوەی ئێستا نەبوو، بەڵکوو چەندان گۆڕانکاریی بەسەردا هاتووە بە مەبەستی پێشخستن و خۆگونجاندن لەگەڵ پێشهات و نوێکارییەکان.

لەم سۆنگەیەوە دەپرسین: سیستەمی دڵنیایی جۆری، بەو شێوەی کە لە ڕابردوودا پەیڕەو کراوە و بەو شێوەی کە لە ئێستادا پەیڕەو دەکرێت، تا چەند ڕۆڵ و کاریگەریی پۆزەتیڤی هەبووە یان هەیەتی لە بەرەوپێشبردن و پێشخستنی ئاستی زانستی و مەعریفی و کارامەیی مامۆستایان و قوتابیان و بەشە زانستییەکان و کۆلێژەکان و بگرە زانکۆکانیش؟

وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە بۆ خودی زانکۆکان جێ دەهێڵین بۆ ئەوەی خۆیان بە داتا و زانیاریی ورد و دروست هەڵسەنگاندن بۆ ئاستی خۆیان بکەن و، هەروەها بزانن لە چاوی کۆمەڵگە بەها و کاریگەرییان چەندە و، دڵنیا ببنەوە لە ڕۆڵ و کاریگەریی ئەم سیستەمە لە گەیشتن بەو ئەنجامە؛ جا باش بێت یان خراپ.

بەڵام لەگەڵ ئەوەیشدا، لە دوای هەوڵ و ماندووبوونێکی کەسی، بۆمان دەرکەوتووە کە سیستەمی دڵنیایی جۆری وەک باڵندەیەکی بێسەر بە ئاسمانی زانکۆکاندا دەفڕێت و دەسووڕێتەوە و، مامۆستا و قوتابییەکانیش بە دوایدا کەوتوون، بێ ئەوەی بزانرێت ئاراستەی ئەو باڵندەیە بۆ کوێیە؟!

بە بۆچوونی ئێمە، سەرکەوتنی هەر سیستەمێک بەندە بە دیاربوونی ئامانجەکانی و، ڕوونیی پێوەرەکانی و، دادپەروەری لە جێبەجێکردنی و، لکاندنی بە سزا و پاداشتەوە. لەم سۆنگەیەوە، پێمان وایە سیستەمی دڵنیاییی جۆری لە زانکۆکان سیستەمێکی زۆر باشە و پێویستە هەبێت، بەڵام لە ئێستادا ئەم سیستەمە بەساڵاچووە، کۆن بووە و، پێویستیی بە نوێکردنەوە و گەنجبوونەوە هەیە. بۆیە، هەندێ تێبینی لەسەر ئەم سیستەمە دەخەمە ڕوو بە ئامانجی نوێکردنەوە و باشترکردنی ئەم سیستەمە لە زانکۆکاندا. تێبینییەکان دابەش دەکەین بۆ چوار بەش؛ سێ بەشی تێبینییەکان پەیوەستن بە سێ بەشەکەی سیستەمی دڵنیاییی جۆری و، بەشی چوارەم و کۆتاییش تەرخان دەکەین بۆ تێبینیی گشتی لەسەر کۆی گشتیی سیستەمەکە، بەم شێوەی خوارەوە:

یەکەم – تێبینییەکان سەبارەت بە زانستخوازیی بەردەوام

هەروەک پێشتر ئاماژەم پێی دا، لە فۆڕمی زانستخوازیی بەردەوامدا چالاکییە زانستییەکانی مامۆستا تۆمار دەکرێن کە لە ماوەی یەک ساڵی خوێندنی ئەکادیمیدا ئەنجامی داون و، لە بەرامبەر ئەنجامدانی هەر چالاکییەک مامۆستا خاڵ وەردەگرێت و، کۆی گشتیی ئەم خاڵە کۆکراوانەیش هۆکارە بۆ دەرچوون یان دەرنەچوونی مامۆستای زانکۆ لەم فۆڕمەدا.

چاوخشاندنێکی ورد بەو چالاکییە زانستییانە و بەو خاڵانەی کە بۆیان دانراوە، دەتگەیەنێتە ئەنجامێک کەوا ئامانج و مەبەستی سیستەمی دڵنیاییی جۆریی زانکۆکان ڕوون نییە کە دەیەوێت مامۆستای زانکۆ چی بۆ زانکۆ بکات و چیی بۆ نەکات؛ چونکە شپرزەیی بە دانانی چالاکییەکان و ناڕوونی بە دانانی خاڵەکانەوە دیارن و، نازانرێت بە دیدی زانکۆ، لەپێشینە بۆ کام جۆر چالاکییە. ئەمانەی خوارەوە تێبینییەکانی ئێمەیە لەم بارەیەوە:

1. **چالاکییەکان هەروەک خۆیان ماون**

نزیکەی پازدە ساڵە چەند جۆرە چالاکییەک دیاری کراون بۆ ئەوەی مامۆستایانی زانکۆ ئەنجامی بدەن، بێ ئەوەی بیر لەوە بکرێتەوە کە چالاکیی تر زیاد بکرێت یاخود ئەم چالاکییانە لێك جیا بکرێنەوە یان دیتەیلی زیاتریان پێ بدرێت، بۆ نموونە:

- تا ئێستا، تەقریبەن، بە یەک چاو سەیری کۆنفرانس و وۆرکشۆپ و سیمپۆزیۆم دەکرێت، کە پێویستە بەتەواوەتی ئەم سێ چالاکییە لێك جیا بکرێنەوە و پێوەری لێکجیاکردنەوەیشیان ڕوون بێت بۆ مامۆستایان.
- تا ئێستا ڕوون نییە ئایا جیاوازی هەیە لە نێوان چالاکیی ئۆنلاین و چالاکییەکانی تری ئاسایی.
- تا ئێستا زانکۆکان بە یەک چاو سەیری چالاکییەکانی مامۆستایانیان لە ناوەوەی زانکۆ و لە دەرەوەی زانکۆ دەکەن و، دیار نییە بۆ زانکۆ کامیان گرنگترە، بۆ نموونە: جیاوازی نییە لە نێوان تاوتوێکردنی نامەیەکی ماستەر لەنێو کۆلێژێکی زانکۆ و تاوتوێکردنی نامەیەکی ماستەر لە کۆلێژێکی دەرەوەی زانکۆ. تا ڕاددەیەك بۆ گشت چالاکییەکان هەمان هەڵوێست بەدی دەکرێت. لێرەدا، ئەگەر زانکۆ بەرزکردنەوەی ئاستی شارەزاییی مامۆستاکانی و فراوانکردنی ناوبانگی خۆی پێ گرنگ بێت، ئەوا خاڵی زیاتر بە چالاکییەکانی دەرەوەی زانکۆ دەدات.
- پێ دەچێت زانکۆ حەزی لێ بێت چالاکیی مامۆستایان لە دەرەوەی عێراق بێت، چونکە خاڵی

زیاتری بۆ داناوە. ئەمە دروستە، بەڵام پێویستە زانکۆ ڕۆڵی زیاتری هەبێت لە ئاراستەکردنی ئەو مامۆستایانەی کە نازانن یان ناتوانن چالاکی لە دەرەوەی عێراق ئەنجام بدەن بۆ ئەوەی ڕێگەیان پێ نیشان بدرێت کە چۆن ئەو کارە ئەنجام بدەن.

- زانکۆ تەنیا گرنگی بە وەرگێرانی کتێب دەدات، بۆیە دەپرسم: ئەی وەرگێرانی توێژینەوە؟ ئەی وەرگێرانی وتارێک لە گۆڤارێکی نێودەوڵەتی؟
- بۆ پێشکەشکردنی سیمینار بۆ بەرزکردنەوەی پلەی زانستی هیچ خاڵێک هەژمار ناکرێت، کەچی ئەم کارە کارێکی زانستییە و، لۆژیکی تێدا نییە کە بە چالاکی هەژمار ناکرێت.
- جیاوازی نییە لە نێوان چاوپێکەوتنی میدیایی، جا تەلەڤزیۆن بێت یان ڕادیۆ یان گۆڤار یان ڕۆژنامە. بێ گومان دەبێ جیاوازییان هەبێت، لەبەر ئەوەی زانکۆ زیاتر سوود لە چاوپێکەوتنەکانی تەلەڤزیۆنی دەبینێت بۆ ناوبانگی خۆی. بۆیە پێویستە خاڵ و بەهای زیاتری پێ بدات، چونکە ناوی زانکۆ لە کاتی چاوپێکەوتندا لەژێر ناوی مامۆستاکە دێت.

2. ناهاوسەنگی لە نێوان جۆری چالاکییەکان و خاڵی هەژمارکراو

بەدیاریکراوی ڕوون نییە کە خاڵی چالاکییەکان بە چ پێوەرێک دانراوە؛ ئایا بە پێوەری گرنگی ئەو چالاکییە بۆ زانکۆ؟ یان بە پێوەری ئەو ماوەیەی کە پێویستە بۆ ئەنجامدانی چالاکی؟ یان بە پێوەری ئارەزووی مامۆستایان؟ یان بە پێوەری بەها و نرخی ئەم چالاکییە؟ یان هەر پێوەرێکی تر، چونکە لە دانانی خاڵەکان نالۆژیکی بەدی دەکرێت، بۆ نموونە:

- بۆ پێشکەشکردنی یەک سیمینار لە زانکۆدا (3) خاڵ هەژمار دەکرێت، کەچی بە هەمان شێوە بڵاوکردنەوەی توێژینەوەی زانستی کە DOI هەبێت، (3) خاڵ هەژمار دەکرێت! ئەگەر بە پێوەری گرنگی و بە پێوەری بەها و بە پێوەری ماوە بێت، ئەوا بێ گومان ئەنجامدان و بڵاوکردنەوەی توێژینەوەی زانستی، گرنگتر و بەبەهاترە و ماوەی (30 – 90) ڕۆژی دەوێت، کەچی ئامادەکردن و پێشکەشکردنی یەک سیمینار ڕەنگە ڕۆژێک تا سێ ڕۆژی پێویست بێت. بۆیە ناکرێت بە یەک چاو سەیر بکرێن و هەمان خاڵیان هەبێت.
- نووسینی پەرتووکێک لەسەر داوای زانکۆ (12) خاڵی بۆ دانراوە، کەچی نووسینی پەرتووک بەبێ داوای زانکۆ (4) چوار خاڵی بۆ دانراوە، کە هەمان چالاکییە و تەنها داواکاریی زانکۆی لەگەڵ نییە. بە بۆچوونی ئێمە پێویستە زانکۆ واز لەو عەقڵییەتە بهێنێت ئەگەر شتێک لەسەر داواکاریی زانکۆ نەبێت بەهای نییە؛ لە بەرامبەر ئەودا پێویستە زانکۆ بە عەقڵییەتی بەبازاڕکردن (Marketing) سەیری چالاکییەکانی مامۆستایانی بکات و، ڕێگە بە مامۆستایانی خۆی بدات کتێب، هەتا بەبێ داوای زانکۆش بێت، بڵاوبکەنەوە؛ بە مەرجێک ناو و لۆگۆی زانکۆ لەژێر ناوی نووسەر بێت. زۆر پێوەر هەن بۆ دیاریکردنی بەها و نرخی زانکۆ، یەکێک لەو پێوەرانە ژمارەی ئەو کتێبانەیە کە مامۆستایانی ئەو زانکۆیە سالانە بە ناو و لۆگۆی زانکۆوە دەری دەکەن؛ ئەمە جگە لەوەی لامان ڕوون نییە بۆچی زانکۆ خاڵی کەمتری بۆ نووسینی کتێب بەبێ داواکاریی زانکۆ داناوە، چونکە خەرجی دارایی چاپکردنی نووسینی کتێبێک بەبێ داواکاریی زانکۆ لەسەر ئەستۆی نووسەرە نەوەک زانکۆ، کەچی خەرجی دارایی نووسینی کتێبێک لەسەر داواکاریی زانکۆ لەسەر خودی زانکۆ دەبێت نەوەک نووسەر، ئەمە لە کاتێکدایە کە دامودەزگا فەرمییەکانی هەرێمی کوردستان بە دەست قەیرانی داراییەوە دەناڵێنن. لە هەموو ئەوانەیش سەیرتر ئەوەیە، لە

کاتی کردنەوەی پێشانگەی کتێب، بانگەواز بۆ مامۆستایانی زانکۆ دەکرێت بۆ ئەوەی ئەو کتێبانەی کە لەسەر خەرجی دارایی خۆیان چاپیان کردووە بیهێنن بۆ خانەی زانکۆ لە پێشەنگە بۆ ئەوەی لەوێ بفرۆشرێت تا کڕیاران نەڵێن زانکۆ هیچ بڵاوکراوەی نییە. مادام زانکۆ هێندە پێویستی بەم جۆرە کتێبانە هەیە، کەواتە پێویستە هانی نووسینیان بدرێت.

لە هەموو ئەوانەیش سەیرتر ئەوەیە، لە کاتی کردنەوەی پێشانگەی کتێب، بانگەواز بۆ مامۆستایانی زانکۆ دەکرێت ئەو کتێبانەی کە خۆیان چاپیان کردووە بیهێنن بۆ خانەی زانکۆ لە پێشەنگە، بۆ ئەوەی لەوێ بفرۆشرێت بۆ ئەوەی کڕیاران نەڵێن زانکۆ هیچ بڵاوکراوەی نییە! مادەم زانکۆ هێندە پێویستی بەم جۆرە کتێبانە هەیە، کەواتە هانی نووسینیان بدەن، تکایە!

- بە هەمان شێوەی خاڵی پێشوو، وەرگێران لەسەر داوای زانکۆ (8) خاڵی بۆ دانراوە، کەچی وەرگێران بەبێ داوای زانکۆ (4) خاڵی بۆ دانراوە. هەمان ئەو تێبینییانەی کە لە خاڵی پێشوودا خستمانە ڕوو، بۆ ئەم خاڵەیش هەر دروستە.
- پێشکەشکردنی توێژینەوە لە کۆنفرانسی زانستی لە دەرەوەی عێراق (7) خاڵی بۆ تەرخان کراوە، کەچی پێشکەشکردنی توێژینەوە لە کۆنفرانسی زانستی لە ناوەوەی عێراق (3) خاڵی بۆ دانراوە. ئەمە بەکەمزانینی کۆنفرانسە نێوخۆییەکانە، چونکە هیچ پێوەرێک بۆ کۆنفرانسی دەرەوە دانەنراوە و، ڕەنگە کۆنفرانسێکی زانستی لە ناوخۆدا ئەنجام بدرێت زۆر بەبەها و زۆر زانستیتر بێت لەچاو ئەوەی لە دەرەوەی وڵات ئەنجام دەدرێت.
- هەڵسەنگاندنی زانستیی توێژینەوەیەک کە ئەوپەڕی (30) لاپەرە دەبێت بۆ گۆڤارێکی ناوخۆ (3) خاڵی بۆ دانراوە، بەڵام هەڵسەنگاندنی زانستیی توێژینەوەیەک کە ئەوپەڕی (15) لاپەرە دەبێت بۆ گۆڤارێکی دەرەوە (4) خاڵی بۆ دانراوە. ئەمە لە کاتێکدایە کە هەڵسەنگاندنی زانستیی تێزی دکتۆرا کە (250-300) لاپەڕەیە تەنیا (3) خاڵی بۆ دانراوە و، هەڵسەنگاندنی زانستیی نامەی ماستەر کە (120-150) لاپەڕەیە تەنیا (2) خاڵی بۆ دانراوە. بە هەر پێوەرێک ئەم خاڵانە دیاری کرابن ئەوا هەڵەیە، چونکە ئەم چالاکییانە لە ڕووی بەهای زانستی و ماوەی ئەنجامدان و بەرپرسیارێتیی هەڵسەنگێنەر زۆر لێك جیاوازن و لەگەڵ یەکتر بەراورد ناکرێن.
- کارکردن و ئەندامبوون لە لێژنەی تاقیکردنەوەی کۆلێژ یان لە لێژنەی نازناوی زانستی (10) خاڵی بۆ دیاری کراوە، کەچی کارکردن و ئەندامبوون لە لێژنەی دڵنیایی جۆریی بەش یان لە لێژنەی زانستیی بەش تەنیا (2) خاڵی بۆ دانراوە. ماوەی کارکردن و بەرپرسیارێتی و ماندووبوون و ژمارەی کۆبوونەوەکانی لێژنەی دڵنیایی جۆری و لێژنەی زانستیی بەش، کەمتر نییە لە کارەکانی لێژنەی تاقیکردنەوە و لێژنەی نازناوی زانستی.
- پێشکەشکردنی وتاری هەینی لە مزگەوت (4) خاڵی بۆ دیاری کراوە، کەچی نووسین و بڵاوکردنەوەی وتارێکی زانستی بە ناوی زانکۆوە تەنیا (2) خاڵی بۆ دانراوە. دەپرسین: ئایا مامۆستای ئایینی لە کاتی وتارداندا ناوی زانکۆکەی دەهێنێت؟ کەچی مامۆستای زانکۆ لە کاتی بڵاوکردنەوەی وتاردا لەژێر ناوی خۆیدا ناوی زانکۆکەی دەنووسێت! دیسان دەپرسینەوە: کامیان بۆ ناو و ناوبانگی زانکۆ گرنگترە: وتاری هەینی یان وتاری زانستی؟
- هەر مامۆستایەک دەستاوێژی داهێنان (براءة الاختراع) بەدەست بهێنێت ئەوا (15) خاڵی پێ دەدرێت. زۆر بەڕوونی دەڵێین: ئەگەر ئێمە زانکۆ بین و مامۆستاکەی ئێمە دەستاوێژی داهێنانی

بەدەست هێنابێت، ئەوا بۆ ماوەی پێنج ساڵ لە پێداویستییەکانی سیستەمی دڵنیایی جۆری دەیبەخشین و بە شتی لابەلا سەرقاڵی ناکەین و کاتی پێ دەدەین با مامۆستاکەمان هەر خەریکی داهێنان بێت. خوا بکەم مامۆستایەکی زانکۆ لە هەرێمی کوردستان داهێنان بکات!

- ئەنجامدانی چاوپێکەوتنی میدیایی، بەتایبەتی چاوپێکەوتنی تەلەڤزیۆنی کە هەموو دونیا دەیبینێت و ناوی زانکۆ لەژێر ناوی مامۆستاکە دەنووسرێت، کەچی زانکۆ تەنیا (1) خاڵی بۆ داناوە.
- هەر مامۆستایەکی زانکۆ ببێتە ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤارێکی زانستیی ناوخۆیی، ئەوا تەنیا (1) خاڵی بۆ هەژمار دەکرێت. سەرەڕای گرنگیی زانستیی ئەم کارە، کەچی دانانی یەک خاڵ بۆ ئەم چالاکییە مانای ئەوەیە زانکۆ بەها بەم کارە نادات؛ ئەمەیش کارێکی دروست نییە، چونکە لاوازیی گۆشەنیگای بەبازاڕکردن لە عەقڵییەتی زانکۆدا نیشان دەدات.

3. **هەبوونی میچ (سقف) بۆ ئەنجامدانی زۆربەی چالاکییەکان**

زۆربەی هەرە زۆری ئەو چالاکییانەی کە دانراون بۆ ئەوەی مامۆستایانی زانکۆ پیادەی بکەن و خاڵی پێ کۆ بکەنەوە، میچیان بۆ دیاری کراوە و ئەگەر ژمارەی چالاکییەکانی مامۆستا لەو میچە تێپەڕ بوو، ئەوا چالاکییە زیادەکان بۆی هەژمار ناکرێت.

بە دیدی ئێمە، هیچ پاساوێک نییە بۆ دانانی ئەو میچە و، بگرە بە کۆتوبەندی دەزانین لە بەرامبەر تواناکانی مامۆستایان و، هەروەها ڕێزنەگرتنە لە هەمەچەشنیی تواناکانی مامۆستایان، چونکە مامۆستاکان لە ڕووی تواناوە وەک یەک نین؛ ئەو مامۆستایەی کە لە نووسینی توێژینەوەدا زیرەکە، ڕەنگە لە پێشکەشکردنی سیمینار باش نەبێت، یاخود ئەو مامۆستایەی لە نووسینی وتاردا زیرەکە، ڕەنگە لە نووسینی توێژینەوە باش نەبێت، یاخود ئەو مامۆستایەی لە نووسینی کتێبدا باش بێت، ڕەنگە لە وەرگێڕانی کتێبدا باش نەبێت. بۆیە پێویستە زانکۆ ڕێز لەو هەمەچەشنییە لە تواناکاندا بگرێت و، بگرە سوودیان لێ ببینێت و ڕێگەیان لێ نەگرێت، لەبەر ئەوە، دەبێ ئەو میچانە هەمووی هەڵبگیرێن. ئەمانەی خوارەوە چەند نموونەیەکن:

- مامۆستا لە (5) سیمینار زیاتر ئەنجام بدات، زانکۆ خاڵی بۆ هەژمار ناکات. بەئەمانەتەوە دەیڵێین؛ مامۆستایەکی زانکۆ، لە یەک ساڵدا زیاتر لە (30) سیمیناری پێشکەش کرد بۆ هۆشیارکردنەوەی تاکەکانی کۆمەڵگە لە بواری هەڵبژاردن و مافە سیاسییەکانەوە، کەچی زانکۆ تەنیا (5) سیمیناری بۆ هەژمار کرد و، زانکۆ لەوە بێئاگایە کە ئەم مامۆستایە، جگە لە پێشکەشکردنی سیمینار، بەبازاڕکردن بۆ ناوی خۆی و ناوی زانکۆ و ناوی کۆلێژەکەی خۆی دەکات و ڕۆڵ و کاریگەریی زانکۆکەی لە کۆمەڵگەدا بەرز کردۆتەوە!
- مامۆستا لە (4) داهێنان زیاتر بکات، ئەوا زانکۆ بۆی هەژمار ناکات. خوا بکا ببینە خاوەن داهێنان! ئیدی نازانم بۆچی ڕێگر بین؟!
- بەشداریکردن لە خولی ڕاهێنان وەک وانەبێژ لە (7) ڕۆژ زیاتر بۆ مامۆستا هەژمار ناکرێت. پێم سەیرە زانکۆ ڕێگرە! چونکە مامۆستاکە ناوی زانکۆکەی هەڵگرتووە لە کاتی وانەگوتنەوە لە خولەکانی ڕاهێناندا، بۆچی ڕێی لێ دەگیرێت؟!
- مامۆستا لە (3) کتێب زیاتر بنووسێ، بۆی هەژمار ناکرێت. سەیر ئەوەیە! مەعقووڵە زانکۆ کە سەرچاوەی نووسین و مەعریفەت و زانستە، ڕێگر بێت لە نووسینی کتێب؟! لە مامۆستا بگەڕێن، چەندی دەنووسێت با بنووسێت؛ ئەوە کرۆکی کارەکەیەتی.

- مامۆستا لە (3) کتێب زیاتر وەربگێڕێت، بۆی هەژمار ناکرێت. ئەمەیان کارەساتە، چونکە لە سەردەمێکدا دەژین زۆربەی قوتابییەکانمان تەنیا زمانی کوردی دەزانن؛ هاوتەریب لەگەڵ ئەمەدا، مامۆستاکانی زانکۆ دوو زمان یان زیاتر دەزانن. بۆیە پێویستە زانکۆ، بەو سەرچاوە مرۆییە زانستییەی کە هەیەتی، ڕۆڵی هەبێت لە بزووتنەوەی وەرگێڕانی نوێترین کتێب بۆ سەر زمانی شیرینی کوردی. ئەگەر ئەم کارە زانکۆ نەیکات، ئەی کێ بیکات؟ دانانی میچ بۆ ئەم چالاکییە کارێکی یەکجار نالۆژیکییە.
- مامۆستا نابێت هەڵسەنگاندن بۆ زیاتر لە (10) توێژینەوەی زانستی ئەنجام بدات، ئەگینا بۆی هەژمار ناکرێت! مامۆستای زانکۆ هەیە جێگەی متمانەی زانستیی چەندان گۆڤاری زانستییە و کاتێک نووسراوی هەڵسەنگاندن ئاراستەی مامۆستا دەکرێت، ئەوا ناوی زانکۆکەی لە تەک ناوی هەڵسەنگێنەر دێت؛ ئیدی نازانم بۆچی زانکۆ ڕێگرە لەوەی خەڵک ڕێز لە مامۆستاکانی بگرێت و متمانەیان پێ بکات؟! بۆچی حەز ناکات ئاراستەی هەڵسەنگاندنی توێژینەوەکان هەمووی بۆ مامۆستاکانی بێت؟ بۆچی ڕێگرە لەوەی خۆی و مامۆستاکانی ببن بە مەرجەعی زانستی بۆ چەندان گۆڤاری زانستی؟!
- مامۆستا نابێت هەڵسەنگاندنی زمانەوانی یان زانستی بۆ زیاتر لە (5) کتێب یان نامەی ماستەر یان تێزی دکتۆرا بکات، ئەگینا زانکۆ بۆی هەژمار ناکات. هەمان تێبینیی خاڵی پێشوو بۆ ئەم خاڵەیش دروستە!
- لە (3) وتار زیاتر بنووسرێت، ئەوا هەژمار ناکرێت؛ ئەمە لە کاتێکدایە هەندێک لە مامۆستایانی زانکۆ لە ڕێگەی وتارەکانیانەوە ئاراستەی حکوومەت، وەزارەت، پەرلەمان و دەزگەکانی تری دەوڵەتیان گۆڕیوە.
- لە (7) چاوپێکەوتنی میدیایی زیاتر هەژمار ناکرێت! کێشە لەوەیە زانکۆ تا ئێستا درک بەوە ناکات کە لە ڕێگەی مامۆستاکانییەوە و لە ڕێگەی میدیاوە دەتوانێت کاریگەریی پۆزەتیڤی لەسەر کۆمەڵگە هەبێت و، بەرەوپێشی ببات و، شێوازی بیرکردنەوەی تاکەکانی کۆمەڵگە بگۆڕێت.
- مامۆستا تەنیا دەتوانێت لە (30) سیمینار دابنیشێت، لەوە زیاتر بۆی هەژمار ناکرێت. سەیرە! زانکۆ بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ دوو شتمان پێ دەڵێت: یەکەمیان، فێر مەبە لە ڕێگەی دانیشتنەوە، دووەمیان زۆر دابنیشە و کەم جووڵە بکە، چونکە هەموو چالاکییەکانی تر کە جووڵەیان تێدایە میچیان ناگاتە (30)، کەچی دانیشتن (کە جووڵەی تێدا نییە و چالاکییەکی نێگەتیڤە) دەگات بە (30)!

دیاریکردنی میچی ئەنجامدانی هەندێ لە چالاکییەکان، هاوتەریبە لەگەڵ نەبوونی میچ بۆ ئەنجامدانی هەندێ چالاکیی تر کە لە بنەڕەتەوە نازانرێت بە چ پێوەرێک و بە چ هۆکارێک میچ بۆ هەندێ چالاکی دانراوە و بۆ هەندێکی تر دانەنراوە. نموونەی هەندێ لەو چالاکییانەی کە میچیان بۆ دانەنراوە، وەک:

- بڵاوکردنەوەی توێژینەوەی زانستی.
- سیمیناری هاوسەنگیکردن بۆ نامەکانی ماستەر یان دکتۆرای ئەو کەسانەی کە لە دەرەوەی وڵات بەدەستیان هێناوە.
- تاوتوێکردنی نامەی ماستەر یان تێزی دکتۆرا.
- لیژنەی ئامادەکاریی کۆنفرانس و وۆرکشۆپ و سیمپۆزیۆم.

4. ڕەچاوکردنی تایبەتمەندیی هەندێ کۆلێژ لە هەژمارکردنی چالاکییەکان

بۆ دیاریکردنی چالاکییەکان و دانانی خاڵ، ڕەچاوی تایبەتمەندیی هەندێ کۆلێژ کراوە و هەندێکی تریش پشتگوێ خراون و، هەندێ لەو چالاکییانەیش زانستی نین و پەیوەندییان بە زانکۆوە نییە، بۆ نموونە:

- وتاری هەینی بۆ مامۆستایانی کۆلێژی شەریعەت بە چالاکی هەژمار کراوە، کەچی ئەوەی ڕاستی بێت ئەم چالاکییە، زانستی نییە و هیچ پەیوەندیی بە زانکۆوە نییە!
- سەردانی حقل یان شوێنی چالاکی بۆ مامۆستایانی کۆلێژی کشتوکاڵ و، هەروەها کۆلێژی زانست (بەشی جیۆلۆژی) بە چالاکی هەژمار کراوە.
- سەردانی شوێنە مێژوویییەکان بۆ مامۆستایانی کۆلێژی ئاداب (بەشی شوێنەوار) بە چالاکی هەژمار کراوە.
- کردنەوەی پێشانگەی نێوخۆیی و دەرەکی بۆ مامۆستایانی کۆلێژی هونەرە جوانەکان بە چالاکی هەژمار کراوە، کەچی پەیوەندیی بە زانکۆوە نییە، بەڵکوو لەسەر ئاستی کەسی ئەنجام دەدرێت.

ڕەچاوکردنی تایبەتمەندیی هەندێ کۆلێژ لە کاتێکدایە کە تایبەتمەندیی هەندێ کۆلێژی تر پشتگوێ خراوە، بۆ نموونە: چالاکییەکانی مامۆستایانی کۆلێژی یاسا لە سەردان و پێشکەشکردنی ڕاوێژی یاسایی، یان چالاکییەکانی مامۆستایانی کۆلێژی زانستە سیاسییەکان و کۆلێژی کارگێڕی و ئابووری و کۆلێژی ئەندازیاری و هتد.

5. وەرگرتنی ڕەزامەندیی پێشوەختە

بۆ ئەوەی چالاکییەکانی دەرەوەی زانکۆ بۆت هەژمار بکرێت، بەتایبەت پێشکەشکردنی سیمینار لە دەرەوەی حەرەمی زانکۆ، پێویستە مامۆستا ڕەزامەندیی پێشوەختەی زانکۆ وەربگرێت. ئەمەیش ڕۆتینێکە لە ئاست و ژمارەی چالاکییەکانی مامۆستایان کەم دەکاتەوە.

دووەم – تێبینییەکان سەبارەت بە هەگبەی مامۆستا

فۆڕمی هەگبەی مامۆستا، لە پرۆسەی هەڵسەنگاندنی مامۆستا پێک دێت. ئەم هەڵسەنگاندنەیش لە سێ تەوەری سەرەکی پێک دێت: هەڵسەنگاندنی کارگێڕی و هەڵسەنگاندنی دڵنیایی جۆری و هەڵسەنگاندنی زانستی، کە هەموویان لەلایەن سەرۆکی بەشی زانستی و تیمی دڵنیایی جۆرییەوە ئەنجام دەدرێت. بێ گومان ئەم فۆرمەیش بەدەر نییە لە هەبوونی کەموکوڕیی جەوهەری، کە دەتوانین لەم خاڵانەی خوارەوە کۆیان بکەینەوە:

1. بۆ پێوەرەکانی هەڵسەنگاندنی مامۆستا، دووبارە میچ دانراوە، بۆ نموونە:

- بۆ هەر جۆرێک لە جۆرەکانی سوپاس و پێزانین، تەنیا (4) سوپاس و پێزانین بۆ مامۆستا هەژمار دەکرێت. یەکێک لەم سوپاسانە بریتییە لە سوپاس و پێزانینی سەرۆکی هەرێم. ئەگەرچی ئەستەمە مامۆستا لە ساڵێکدا زیاتر لە چوار سوپاس و پێزانینی سەرۆکی هەرێم بەدەست بهێنیت، بەڵام لۆژیک ئەوە قبووڵ ناکات کە بۆچی زانکۆ قبووڵی نییە مامۆستایەک پێنج جار سوپاس و پێزانینی سەرۆکی هەرێمی پێ ببەخشرێت؟! بۆچی زانکۆ بەبازاڕکردن بۆ ئەو

سوپاسانە ناکات کە مامۆستاکانی لە لایەنە فەرمییەکانەوە وەری دەگرن؟!

- مامۆستا هەرچەند لە ڕووی کاری ڕێکخراوەییەوە چالاک بێت، بەڵام ناتوانێت سوود لە ئەندامێتیی سەندیکا و ڕێکخراوی کوردستانی یان نێودەوڵەتی وەربگرێت ئەگەر ژمارەیان لە (3) ڕێکخراو زیاتر بێت. بۆ زانکۆ باشترە مامۆستاکانی لە ڕووی کاری ڕێکخراوەییەوە چالاک بن بۆ ئەوەی ڕێژەی کاریگەریی زانکۆ لە کۆمەڵگە بەرز بکاتەوە.
- لە هەموو جیهاندا، هانی تاکەکانی کۆمەڵگە دەدرێت کە کاری خۆبەخشی ئەنجام بدەن، کەچی زانکۆ پەیامێکی ڕوون ئاراستەی مامۆستایانی دەکات کە لە ساڵێکدا تەنیا (2) چالاکیی خۆبەخشی و هاوکاری لەگەڵ دامەزراوە حکوومی و ناحکوومییەکان بۆیان هەژمار دەکرێت! چەند نالۆژیکییە کاتێک بە یاسا سنوور بۆ کاری خۆبەخشی و کەلتووری کاری خۆبەخشی دادەنرێت! ئەسڵەن پێویستە زانکۆ پێشەنگ بێت لە هاندانی مامۆستایانی لە پیادەکردنی کاری خۆبەخشی و بڵاوکردنەوەی کەلتووری کاری خۆبەخشی.

2. یەکێک لە پێوەرەکان کە هەڵسەنگاندنی زانستی بۆ مامۆستای زانکۆ ئەنجام دەدرێت بریتییە لە بەشداریکردن لە مەلەوانگەی زانکۆ؛ بە شێوەیەک ئەگەر مامۆستای زانکۆ لە ڕەگەزی مێ بێت و لە مەلەوانگەی زانکۆ بەشدار بێت ئەوا (5) خاڵ وەردەگرێت و ئەگەریش لە ڕەگەزی نێر بێت ئەوا (4) خاڵ وەردەگرێت. پرسیار لێرەدا ئەوەیە: بەشداریکردنی مامۆستای زانکۆ لە مەلەوانگەی زانکۆ بۆچی خاڵی لەسەر بێت؟ مەلەکردن چ پەیوەندییەکی بە پێوەری زانستییەوە هەیە؟ بۆچی جیاوازی لە نێوان ڕەگەزی نێر و مێ کراوە؟ پێویستە دەستبەجێ ئەم پێوەرە لەنێو پێوەرەکان لا بدرێت، چونکە پەیوەندیی بە بەجێگەیاندنی کارگێڕی و زانستیی مامۆستاوە نییە.
3. هەڵسەنگاندنی کارگێڕی بۆ ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستای زانکۆ بە چەندان پێوەری کلاسیک ئەنجام دەدرێت کە هەرگیز لەم ڕێگەیەوە ناتوانرێت هەڵسەنگاندنێکی ڕاست و دروست بۆ مامۆستای زانکۆ بکرێت. نموونەی ئەم جۆرە پێوەرە کۆن و کلاسیکیانە وەک:

- مامۆستا چەند سوپاس و پێزانینی وەرگرتووە؟ ئەمە لە کاتێکدایە کە زانکۆ میچی بۆ وەرگرتنی سوپاس و پێزانین داناوە!
- ئایا مامۆستا سزای زانستی و کارگێڕیی وەرگرتووە؟ ئەمە لە کاتێکدایە کە لە ئێستادا لەبەر قەیرانی دارایی و دەستێوەردانی لابەلا لە کاروباری زانکۆدا بەها بۆ سزا نەماوە، چونکە بەدەگمەن مامۆستایەک سزا دەدرێت! ئەمە جگە لەوەی جیاوازی لە نێوان سزای سووک و سزای توند نەکراوە.
- ئایا مامۆستا گرنگی بە کات دەدات و لە کاتی خۆی ئامادە دەبێت؟
- ئایا مامۆستا تا چەند هاوکاری بەش بووە بۆ ڕاییکردنی کارەکان؟

ئەم پێوەرانە خراپ نین، بەڵام بەتەنیا بەس نین بۆ ئەوەی هەڵسەنگاندنێکی گشتگیر و دروست بۆ ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستای زانکۆ بکرێت، بەڵکوو لە تەک پێوەرەکانی سەرەوە، پێویستە پشت بە پێوەری تریش ببەسترێت بۆ هەڵسەنگاندنی کارگێڕی و زانستیی مامۆستایانی زانکۆ، وەک:

- کواڵێتی و شێوازی وانەگوتنەوەی مامۆستا.

- توانستی مامۆستا بۆ بەڕێوەبردنی هۆڵەکانی خوێندن و تاقیکردنەوەکان.
- کوالێتیی کەسایەتی و هەگبەی زانستی و ئەکادیمی لە هەموو ڕوویەکەوە.
- دەستپاکیی ئەکادیمیی مامۆستا لە کاتی ئەنجامدانی توێژینەوە.
- توانستی مامۆستا بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان (چەند کێشەی دروست کردووە و چەندی چارەسەر کردووە).
- ڕۆڵی مامۆستا لە بەرزکردنەوەی ئاستی قوتابیان.
- ڕۆڵی مامۆستا لە پێشخستنی پرۆگرامەکانی خوێندن و ئەو بابەتەی کە دەیڵێتەوە.
- توانستی مامۆستا بۆ نوێبوونەوە و خۆگونجاندن.
- پابەندبوونی مامۆستا بە یاسا و ڕێنماییەکان و بڕیارەکان.
- تێکەڵنەکردنی کاری زانستی و کاری سیاسی و حزبایەتی لەگەڵ یەکتر.
- ڕێگە بە دەستێوەردانی دەرەکی نادات لە کاروباری خوێندندا و بڕیارەکانیشی بابەتین.
- ڕێکپۆشیی مامۆستا و شێوازی قسەکردن و ڕەفتارکردنی.
- بەشداریکردنی مامۆستا لە پێدانی پێشنیار و چارەسەری گونجاو.
- مرونەتی مامۆستا لە کاتی کارکردن.
- پەیوەندییە پۆزەتیڤەکانی مامۆستا لەگەڵ مامۆستایانی هاوپیشە و لەگەڵ قوتابیان و لەگەڵ سەرووی خۆی (کارگێڕی).

سێیەم – تێبینییەکان سەبارەت بە فیدباکی قوتابیان

زانکۆ، لە ڕێگەی فۆرمێکی ئەلیکترۆنییەوە، فیدباکی قوتابیان لەسەر مامۆستایان وەردەگرێت. ئەم فیدباکە لەسەر بنەمای (10) پێوەری سەرەکی ئەنجام دەدرێت:

1. لە دەستپێکی خوێندندا مامۆستا کۆرسبووکی بابەتەکەی پێتان دا؟ بۆتانی ڕوون کردەوە؟
2. ئایا مامۆستا پابەند بوو بەو سلیبەس (پلانی ساڵانەی خوێندن)ەی کە لە کۆرسبووکی بابەتەدا هەبوو؟
3. مامۆستا هەوڵی دا ئامانج و گرنگیی هەبوونی بابەتەکەی لەناو پرۆگرامی خوێندندا ڕوون بکاتەوە؟
4. شێوازی هەڵسەنگاندن و پرسیارەکانی تاقیکردنەوە لەبار و گونجاو بوون؟
5. مامۆستا لە کاتی خۆیدا دەهاتە ژوورەوە و لە کاتی خۆیدا وانەکەی تەواو دەکرد؟
6. لە کاتی وانەگوتنەوە مامۆستا هەوڵی دا بنەما و ناوەڕۆک و خاڵە گرنگەکانی بابەتەکە بەڕوونی و بەسادەیی شی بکاتەوە؟
7. لە کاتی وانەگوتنەوەدا مامۆستا بەنەرمی و بەهێمنی و بەڕێزلێنانەوە هەڵسوکەوتی دەکرد؟
8. سلایدەکانی بەکارهێنران، ڕوون و ئاشکرا و سەرنجڕاکێش بوون؟
9. لە کاتی وانەگوتنەوەدا مامۆستا کاتی پرسیارکردنی هێشتەوە و هەوڵی دا پرسیارەکان بەتێروتەسەلی وەڵام بداتەوە؟
10. لە کاتی وانەگوتنەوەدا، مامۆستا ئاماژەی بە سەرچاوەی نوێ دەکرد؟

تێبینییەکان لەسەر پرۆسەی وەرگرتنی فیدباک (ڕاوبۆچوون، هەڵسەنگاندن، کاردانەوە)ی قوتابیان و هەڵسەنگاندنی مامۆستایان و پێوەرەکانی هەڵسەنگاندن بەم شێوەی خوارەوە دەخەینە ڕوو:

1. ڕێژەی (30%)ی پێوەرەکان بۆ بابەتی کۆرسبووک تەرخان کراوە، هەروەک لە پێوەری (1) و (2) و (3)دا دیارە. بە بۆچوونی ئێمە پێدانی ئەم ڕێژە بەرزە بە کۆرسبووک دروست نییە، چونکە لە ئێستادا مامۆستا کۆرسبووک نادات بە قوتابی، بەڵکوو قوتابی لە وێبسایتی مامۆستا دەستی دەکەوێت. با هەندێک ڕاست و ڕوون بین لەگەڵ خۆمان و بپرسین: کوا ئێستا مامۆستا گرنگی بە کۆرسبووک دەدات؟ چەند قوتابیی زانکۆ سەیری کۆرسبووک دەکەن تا بزانن ئەوساڵی خوێندن چی دەخوێنن؟
2. بەپێی پێوەری ژمارە (2)، قوتابی، مامۆستای خۆی هەڵدەسەنگێنێت لەسەر پێوەری پابەندبوونی مامۆستا بەو سلیبەسەی کە لە کۆرسبووکی بابەتەدا هەبووە. جارێک تێستێکمان کرد لە زانکۆ بۆ ئەوەی بزانین چەند قوتابی دەزانن "سلیبەس" چییە. بۆمان دەرکەوت ڕێژەکە هێندە کەم بوو کە شایەنی ئاماژەدان نییە، ئەمە جگە لەوەی دڵنیابوونەوە لە ڕاددەی پابەندبوونی مامۆستا بە پلانی ساڵانەی خوێندن (سلیبەس)ی نێو کۆرسبووک کاری قوتابی نییە، بەڵکوو کاری سەرۆکی بەشی زانستییە کە بەدواداچوون بۆ ئەم کارە بکات؛ نەک لە کۆتاییی ساڵ، بەڵکوو لە سەرتای ساڵەوە. ئەمە جگە لەوەی هەندێ جار لەبەر پشوو و تاقیکردنەوەکان، مامۆستا ناتوانێت پابەند بێت بە پلانی ساڵانەی خوێندن (سلیبەس) کە خۆی دای ناوە؛ واتا ناکرێت هەڵسەنگاندن بۆ ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستا بکرێت لەسەر کارێکی ئەنجامنەدراو لەبەر هۆکاری دەرەکی نەوەک لەبەر ئەوەی مامۆستاکە کەمتەرخەم بووبێت.
3. بەپێی پێوەری ژمارە (3)، مامۆستا لەسەریەتی ئامانج و گرنگیی هەبوونی بابەتەکەی لەناو پڕۆگرامی خوێندن بۆ قوتابییەکان ڕوون بکاتەوە. بێ گومان ئەم کارە شتێکی باشە، بەڵام ئەم کارە بە وانەیەکی یەک کاتژمێری ئەنجام دەدرێت. بۆیە لۆژیکی نییە (10%)ی نمرەی هەڵسەنگاندنی لەسەر بێت، چونکە دەبێت پێوەری هەڵسەنگاندن تایبەت بێت بە کارێک کە لەسەر مامۆستا پێویست بێت بیکات؛ هەر لە سەرەتای ساڵەوە تاوەکوو کۆتاییی ساڵ.
4. بەپێی پێوەری ژمارە (4)، پێویستە لەسەر مامۆستا شێوازی هەڵسەنگاندن و پرسیارەکانی تاقیکردنەوەکانی لەبار و گونجاو بێت. بە ڕای ئێمە ئەم پێوەرە دروست نییە، چونکە دانانی پرسیاری تاقیکردنەوە و شێوازی هەڵسەنگاندن دوو شتی لێکجیاوازن. بۆ نموونە: پێوەرەکانی شێوازی هەڵسەنگاندن کە پێویستە مامۆستا پێوەی پابەند بێت، جیاوازن لە پێوەرەکانی پرسیارەکانی تاقیکردنەوە. بێ گومان هەڵسەنگاندنی قوتابی لەلایەن مامۆستاوە پێوەری خۆی هەیە و، پێویستە قوتابی مامۆستای خۆی هەڵسەنگێنێت لەسەر بنەمای ئەم پێوەرانە، وەکوو: (نابێت مامۆستا لایەنگیر بێت، یان پێویستە شەفاف بێت، یان پێویستە لە سەرتای ساڵەوە قوتابی بزانێت بە چ پێوەرێک هەڵسەنگاندنی بۆ دەکرێت و نمرەکانی بۆ دادەنرێت، یان هتد). ئەمە جگە لەوەی ڕوون نییە نە بۆ قوتابی و نە بۆ مامۆستاش کە مەبەست لە "پرسیاری لەبار و گونجاو" چییە؟ ئایا پرسیاری ئاسان، پرسیاری لەبار و گونجاون؟ ئایا پرسیاری قورس و ناڕوون و ئەوانەی پێویستییان بە بیرکردنەوە زیاتر دەبێت، پرسیاری باش نین؟ ئایا دروستە لە پرسیارەکاندا دژیەکبوون هەبێت؟ یان ئەگەر هەڵەی تایپ و هەڵەی زمانەوانی لە پرسیاردا هەبێت، ئایا ئەو پرسیارانە خراپن هەتا ئەگەر ڕوون و دروستیش بن؟
5. بەپێی پێوەری ژمارە (5)، قوتابی، مامۆستاکەی هەڵدەسەنگێنێت لەسەر بنەمای هاتنەژوورەوە و چوونەدەرەوە لە هۆڵی خوێندن لە کاتی دیاریکراودا. بێ گومان ئەم پێوەرە دروست نییە و ناکرێت ئەم هەڵسەنگاندنە بە قوتابی بسپێردرێت، چونکە هاتنەژوورەوەی مامۆستا بۆ نێو هۆڵی

خوێندن و دەرچوونی، کارێکی کارگێڕییە و پەیوەست نییە بە قوتابی، بەڵکوو پەیوەستە بە سەرۆکی بەش؛ چونکە مامۆستا لە ڕووی کارگێڕی و زانستییەوە پەیوەستە بە سەرۆکی بەشەوە.

6. بەپێی پێوەری ژمارە (6)، پرسیار لە قوتابی دەکرێت: ئایا مامۆستاکەت لە کاتی وانەگوتنەوەدا هەوڵی دا بنەما و ناوەڕۆک و خاڵە گرنگەکانی بابەتەکە بەڕوونی و بەسادەیی شی بکاتەوە؟ ئەم پرسیارە بەم شێوەیە دروست نییە، چونکە مامۆستا تەنیا بۆ ڕوونکردنەوەی خاڵە گرنگەکان هەوڵ نادات، بەڵکوو لەسەریەتی هەموو خاڵەکان بە یەک ئاست و گرنگییەوە بۆ قوتابی ڕوون بکاتەوە؛ ئەمە جگە لەوەی تێگەیشتنی قوتابی، گرنگترە لە هەوڵی مامۆستا بۆ ڕوونکردنەوە. بۆیە گرنگ نییە مامۆستا چۆن وانەکە دەڵێتەوە، بەڵکوو گرنگە لە قوتابییەکان بپرسن: ئایا لە شێوازی وانەگوتنەوەی مامۆستا و لە بابەتی شرۆڤەکراو تێ گەیشتوون؟ تێ دەگەن؟

7. بەپێی پێوەری ژمارە (7)، لەسەر مامۆستا پێویستە کە لە کاتی وانەگوتنەوەدا بەنەرمی و بەهێمنی و بەڕێزلێنانەوە ڕەفتار بکات. بەڵێ ڕاستە، لەسەر مامۆستا پێویستە ڕێزی قوتابی بگرێت، بەڵام ناکرێت هەمیشە نەرم و هێمن بێت؛ لە هەندێ شوێن و مەوقیفدا پێویستە مامۆستا توند و یەکلاییکەرەوە بێت، ئەمە جگە لەوەی دیار نییە مەبەست لە "ڕێزلێنانەوە" چییە؟ چونکە مامۆستا لەسەریەتی ڕێزی خۆی و ڕێزی قوتابی و ڕێزی بڕیارەکانی بەش و ڕێزی سەرۆکی بەش و ڕێزی ڕاگر و ڕێزی مامۆستاکانی تریش بگرێت و، لە هۆڵەکانی خوێندن لە کاتی وانەگوتنەوە بەگاڵتەجاڕییەوە ناویان نەهێنێت!

8. بەپێی پێوەری ژمارە (8)، پێویستە سلایدەکانی مامۆستا ڕوون و ئاشکرا و سەرنجڕاکێش بن. لەم سۆنگەیەوە دەپرسین: مامۆستا چی بکات و تاوانی چییە ئەگەر داتاشۆی زانکۆ کۆن بێت و وێنەکەی ڕوون نەبێت یان ڕەنگەکانی تەواو نەبێت؟ ئاخۆ زانکۆ داتای دروستی لەبەردەمە چەند هۆڵی خوێندن بێداتاشۆیە و چەند هۆڵی خوێندن داتاشۆکەی کۆنە و بەتەواوەتی کار ناکات؟ ئەمە جگە لەوەی هەبوونی ئەم پێوەرە جۆرێکە لە دانپێدانانی زانکۆ بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بە سلایدەکان وەک مەنهەجی خوێندن و دوورکەوتنەوە لە کتێب.

9. بەپێی پێوەری ژمارە (9)، مامۆستا لەسەریەتی لە کاتی وانەگوتنەوەدا، کات بۆ پرسیارکردن بهێڵێتەوە و هەوڵیش بدات پرسیارەکان بەتێروتەسەلی وەڵام بداتەوە. ئەمە پێوەرێکی خراپ نییە، بەڵام پرسیارکردن و وەڵامدانەوە تەنیا لە هۆڵەکانی خوێندن ئەنجام نادرێت، بەڵکوو لە دوای تەواوبوونی وانەگوتنەوە هەر لەنێو هۆڵ، یان لە بەردەم دەرگەی هۆڵ، یان لە ڕێگە، یان لە ژووری مامۆستا، یان لە ڕێگەی سۆشیال میدیاوە ئەنجام دەدرێن. ئەمە جگە لەوەی تەنیا کاتهێشتنەوە بۆ پرسیارکردن گرنگ نییە، بەڵکوو بواردان بە قوتابی بۆ ئەوەی ڕاوبۆچوون و سەرنج و تێبینیی خۆی دەربڕێت، گرنگە کە کاتی بۆ تەرخان بکرێت.

10. بەپێی پێوەری ژمارە (10)، مامۆستا لەسەریەتی لە کاتی وانەگوتنەوەدا، ئاماژە بە سەرچاوەی نوێ بکات. بە ڕای ئێمە ئاماژەدان بە سەرچاوەی نوێ هێندە گرنگ نییە، بەڵکوو گرنگ ئەوەیە مامۆستا ئەبدەیت بێت و بەبەردەوامی زانیاریی نوێی پێ بێت.

11. پێویستە متمانەی قوتابی بە پرۆسەی فیدباک بگەڕێنرێتەوە، چونکە قوتابی پێی وایە کە ئەنجامی هەڵسەنگاندنی مامۆستا هیچ لێکەوتەیەکی نابێت. ئەگەر لەگەڵ خۆمان ڕاست و ڕوون بین، تا ڕاددەیەک ئەو قسەیە دروستە، چونکە دەمێکە نەمانبینیوە و نەمانبیستووە کە مامۆستایەک لە وانەگوتنەوە دوور خرابێتەوە لەبەر ئەوەی سێ ساڵ لەسەر یەکتر لە فیدباکی قوتابیان نمرەی پێویستی بەدەست نەهێناوە.

12. بەشێکی زۆر لە سەرۆکبەشەکان گرنگی بە فیدباکی قوتابی نادەن ئەگەر هات و فیدباکی مامۆستا نزم بوو. ئەمەیش کارێکی دروست نییە، چونکە لەم بارەیەوە پێویستە دانیشتن لە نێوان مامۆستا و سەرۆکی بەش و دڵنیایی جۆری ئەنجام بدرێت بۆ زاڵبوون بەسەر خاڵە لاوازەکان لە ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستا لە بەرامبەر قوتابی.
13. پڕۆسەی وەرگرتنی فیدباکی قوتابی بە ئەلیکترۆنی ئەنجام دەدرێت و لە زۆربەی کۆلێژ و بەشەکان قوتابی تەنیا لەسەر (10)، ژمارەیەک بە مامۆستاکەی دەدات. ئەوەی من مەبەستمە ئەوەیە، پێویستە لە فۆڕمە ئەلیکترۆنییەکە بواری بۆ کۆمێنتنووسین هەبێت؛ بگرە بکرێتە کارێکی ئیلزامی. واتا لە قوتابی قبووڵ نەکرێت تەنیا نمرە دابنێت، بەڵکوو پێویستە کۆمێنت و ڕوونکردنەوە بۆ ئەو نمرەیە بنووسێت. ئەم کۆمێنتنووسینە زۆر گرنگە، چونکە ڕوون دەبێتەوە بۆچی قوتابی ئەو نمرەیەی داوەتەوە مامۆستاکەی! لەبەر ئەوەی تەنیا ژمارەدانان، هیچ ئاماژەیەکی تێدا نییە سەبارەت بە ناخ و بیرکردنەوەی قوتابی لە بەرامبەر مامۆستاکەی.

بە بۆچوونی ئێمە ئەو (10) دە پێوەرەی کە بۆ هەڵسەنگاندنی ئاستی بەجێگەیاندنی مامۆستا لە بەرامبەر قوتابی لە پۆل دانراوە، کەموکوڕیی تێدایە و، بەس نییە بۆ ئەوەی تەواوی ڕەفتاری مامۆستا لە بەرامبەر قوتابی بگرێتەوە. بۆیە پێویستە پێداچوونەوە بەم پێوەرانە بکرێت و مامۆستا لە پۆل لەلایەن قوتابییەوە لە ڕووی زانستی و کارامەیییەوە هەڵسەنگاندنی بۆ بکرێت و، هەڵسەنگاندنی کارگێڕی بۆ سەرۆکایەتیی بەش جێ بهێڵرێت و، هەروەها پێوەری نوێ و تازە دابنرێت، وەک ئەمانەی خوارەوە:

- مامۆستا تاچەند لە شێوازەکانی وانەگوتنەوەدا فرەچەشنی دەکات؟
- مامۆستا لە کاتی وانەگوتنەوەدا تاچەند شێوازی نوێ و مۆدێرن بەکار دەهێنێت؟
- مامۆستا تاچەند شێوە و شێوازی پەیوەندیی لەگەڵ قوتابی، پیشەیییانەیە؟
- مامۆستا تاچەند لە مامەڵەکردن لەگەڵ قوتابیدا میزاجییە؟
- مامۆستا تاچەند گوێ لە قوتابی دەگرێت و کاتی بۆ تەرخان دەکات؟
- مامۆستا تاچەند هانی قوتابی دەدات؟
- مامۆستا تاچەند ڕێز لە بیروبۆچوونی قوتابی دەگرێت؟
- مامۆستا تاچەند بیری ڕەخنەگرانە لە مێشکی قوتابی دروست دەکات؟
- مامۆستا وانەکەی زیاتر بە شێوەی پراکتیکی یان تیۆری باس و شرۆڤە دەکات؟
- مامۆستا تاچەند قوتابی فێرە دیسپلین (الانضباط) دەکات؟
- مامۆستا تاچەند لایەنگیرە لە مامەڵەکردنی لەگەڵ قوتابییەکاندا؟
- مامۆستا تاچەند کاتی وانەگوتنەوە لە قسەی لابەلا بەفیڕۆ دەدات؟
- مامۆستا تاچەند لە بەرامبەر قوتابییەکاندا ڕق لە ناخیدا هەڵدەگرێت؟
- مامۆستا تاچەند لە داواکارییەکانی لە قوتابییەکاندا شەفاف و ڕوونە؟
- مامۆستا تاچەند پرسیارەکانی تاقیکردنەوەکانی بێ هەڵەی شەکلی و بابەتین؟
- مامۆستا تاچەند ئەبدەیتە و، پڕە لە زانیاریی نوێ؟
- تاچەند لە شێوازی وانەگوتنەوەی مامۆستاکەت دەگەی؟

چوارەم – چەند تێبینییەکی گشتی

جگە لەو تێبینییانەی کە لەو سێ بەشەی دڵنیایی جۆری خرانە ڕوو، هەندێ تێبینی و پێشنیاری تریش دەخەینە ڕوو کە ئامانج لێیان نیشاندانی کەموکوڕییەکان و دانانی چارەسەری گونجاوە لە سیستەمی دڵنیایی جۆریی زانکۆکان:

1. هەرگیز لەگەڵ ئەوە نین کە سیستەمی دڵنیایی جۆری، ناوەندی بێت لەسەر ئاستی گشت زانکۆکان، چ حکوومی بن یان تایبەت، بەڵکوو باشتر وایە وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی، دەستی زانکۆکان واڵاتر بکات بۆ پێشخستنی سیستەمی دڵنیایی جۆریی خۆیان بەپێی تایبەتمەندیی هەر زانکۆیەک؛ بۆ ئەوەی زانکۆ لە سیستەمی دڵنیایی جۆریدا تایبەتمەندیی خۆی بپارێزێت؛ بە شێوەیەک وەزارەت هەندێ بنەمای سەرەکیی ئەم سیستەمە دیاری بکات و ئەوەی تر بۆ زانکۆکان جێ بهێڵێت بۆ ئەوەی بەپێی ژینگەی خۆیان دەستکاریی ناوەڕۆک و پێوەر و خاڵ و شێوازەکانی ئەم سیستەمە بکەن.
2. لە ئێستادا، سیستەمی دڵنیایی جۆری بە هەمان شێوە و شێواز و پێوەر بەیەکسانی بەسەر هەموو مامۆستاکانی زانکۆ پەیڕەو دەکرێن، بێ ئەوەی جیاوازی بکات لە نێوان نازناوە زانستییەکان؛ کە بە ڕای ئێمە دروست نییە، چونکە داواکاریی زانکۆکان لە پڕۆفیسۆرەکانیان، جیاوازە لە مامۆستایەکی ئاسایی، یاخود داواکاریی زانکۆکان لە پڕۆفیسۆرە یاریدەرەکان، جیاوازە لەو مامۆستایانەی کە هەڵگری نازنازی زانستیی مامۆستای یاریدەدەرن. بۆیە پێویستە ئاراستە و داواکارییەکانی زانکۆ لە هەر چینێک لە مامۆستایان ڕوون و جیاواز بێت و هەر لەسەر ئەو بنەمایەیش هەڵسەنگاندنیان بۆ بکات. بۆ نموونە: زانکۆ پێویستیی بە پڕۆفیسۆرەکانە بۆ ئەوەی کتێبی بۆ بنووسن، یان توێژینەوەی بۆ بکەن، یان کاری سەرپەرشتیاری بکەن، یان لە کۆنفرانسە نێودەوڵەتییەکان بە ناوی زانکۆوە بەشداری بکەن؛ مەعقووڵ نییە توانا زانستییەکانی پڕۆفیسۆرەکان لە ئەنجامدانی سیمینار بەفیڕۆ بدرێت. پێچەوانەکەیشی هەر ڕاستە؛ مامۆستای یاریدەدەر کە تازە بۆتە مامۆستا، پێویستە سەرقاڵ بکرێت بەو چالاکییانەی کە ئاست و توانای زانستی و کارگێڕیی پێ بەرز دەبێتەوە (وەک پێشکەشکردنی سیمینار یان بەشداریکردن لە لێژنەی تاقیکردنەوەکان) و، ناکرێت بە چالاکییەکەوە سەرقاڵ بکرێت کە لە توانای ئەودا نەبێت پیادەیان بکات (وەک کتێبنووسین یان بەشداریکردن بە توێژینەوە لە کۆنفرانسی نێودەوڵەتی). بێ گومان دانانی خاڵیش بە هەمان شێوە، دەبێ لە نازناوێکی زانستی بۆ نازناوێکی زانستی جیاواز بێت؛ بەڵام دووبارەی دەکەمەوە، پێویستە داواکاریی زانکۆ لە هەر نازناوێکی زانستی، ڕوون و دیار بێت کە دەیەوێت بەرەو چ ئاراستەیەکیان ببات و چۆن سوود لە تواناکانیان وەربگرێت.
3. لە جیهاندا هیچ سیستەمێک لەسەر پێی خۆی ناوەستێت ئەگەر بە سزا و پاداشتەوە نەلکابێت. کێشەی سیستەمی دڵنیایی جۆری ئەوەیە پاداشتی لەگەڵە، بەڵام سزای لەگەڵ نییە؛ یان جێبەجێ نابێت، یان سزاکە کاریگەر نییە.
4. نووسینی توێژینەوەی زانستی بۆ مامۆستایانی زانکۆ کارێکی خۆبەخشانەیە؛ دەکرێت بیکات و دەکرێت نەیکات. ئەمە دروست نییە و، پێویستە هەموو مامۆستایەکی زانکۆ لە ساڵێکدا بە لایەنی کەم، یەک توێژینەوەی زانستی ئەنجام بدات. ئەگەر زانکۆ توانیی ئەو کارە بەسەر مامۆستایان بسەپێنێت، ئەوا هەندێ زانکۆ لە ساڵێکدا دەبنە خاوەنی زیاتر لە 1500 (هەزار و پێنج سەد) توێژینەوە.
5. پێداچوونەوە بکرێت بە هەیکەلییەتی کارگێڕیی دڵنیایی جۆری و شێوازی کارکردن و

بەدواداچوون بۆ بڕیارەکان. لەم بارەیەوە، بەپێویستی دەزانین دڵنیایی جۆری لە لێژنەوە بکرێتە بەشێکی کارگێڕی لە کۆلێژ کە ستافی تایبەت بە خۆی هەبێت.

6. لە ئێستادا، بەپێی سیستەمی دڵنیایی جۆری، سەرۆکی بەش هەڵسەنگاندن بۆ مامۆستاکانی دەکات و قوتابیش هەڵسەنگاندن بۆ مامۆستا دەکات و، مامۆستاش هەڵسەنگاندن بۆ قوتابی دەکات؛ واتا میحوەری سەرەکیی هەڵسەنگاندن، تەنیا مامۆستایە. ئەمە دروست نییە. بۆ ئەوەی سیستەمی دڵنیایی جۆری ئامانجی خۆی بەدروستی بپێکێت، پێویستە هەڵسەنگاندن بە دوو ئاراستە و لە یەک کاتدا ئەنجام بدرێت. ئاراستەی یەکەم لە سەرەوە بۆ خوارەوە: واتا ڕاگر هەڵسەنگاندن بۆ سەرۆکی بەش بکات و، سەرۆکی بەشیش بۆ مامۆستا و، مامۆستاش بۆ قوتابی. ئاراستەی دووەم لە خوارەوە بۆ سەرەوەیە: واتا قوتابی، مامۆستا هەڵدەسەنگێنێت و، مامۆستا سەرۆکی بەش و سەرۆکی بەشیش ڕاگر. پێویستە کەلتووری هەڵسەنگاندنی یەکتر لە حەرەمی زانکۆدا بچەسپێت و کەس لە ڕەخنەی ئەوی تر نەترسێت؛ بە مەرجێک پێوەری باش و ڕوون و زانستییانە دابنرێت.
7. ئەو مامۆستایانەی کە نمرەی بەرز لە پرۆسەی دڵنیایی جۆری بەدەست دەهێنن، شایەنی ئەوە دەبن کە سوپاس و پێزانینی سەرۆکی زانکۆیان پێ بدرێت. سەرۆکی زانکۆکان زۆر گرنگی نادەن و کات تەرخان ناکەن بۆ ئامادەبوون لە مەراسیمی پێشکەشکردنی نووسراوی سوپاس و پێزانین بە مامۆستایان؛ هەندێ جار ڕاگر یان یاریدەدەرەکانیان دەنێرن. ئەمەیش جۆرێکە لە جۆرەکانی بەکەمزانینی پرۆسەکە. بە ڕای ئێمە پێویستە لەسەر سەرۆکی زانکۆکان کەوا کات بۆ بەخشینی ئەو سوپاس و پێزانینەی کە ناوی خۆیانی لەسەرە تەرخان بکەن و، لەو مەراسیمە ئامادە بن بۆ ئەوەی بەها و نرخ بدەن بە گشت پرۆسەی دڵنیایی جۆری لە زانکۆکەیان.
8. پێویستە پێداچوونەوە بە ڕێکار و ڕێسای پرۆسەی هەڵسەنگاندن بکرێت؛ بە شێوەیەک شەففتر بێت و دژیەکبوونی بەرژەوەندییەکانی تێدا نەبێت.
9. پێویستە پەیجی ئەلیکترۆنیی مامۆستا سەبارەت بە دڵنیایی جۆری، ئەبدەیت بکرێتەوە پاڵپشت بە ڕێنماییەکان، بۆ نموونە: بەپێی دوا ڕێنمایی، تۆمارکردنی توێژینەوە لە بەش هیچ بەهایەکی زانستی و پراکتیکیی نەماوە، بۆیە پێویستە ئەم ئایکۆنە لە پەیجی مامۆستا و لە فۆڕمەکانی هەڵسەنگاندن بسڕێتەوە.

کۆبەند

لە ئێستادا سیستەمی دڵنیایی جۆری، تووشی حاڵەتی چەقبەستن بووە و هیچ هەنگاوێک بەرەو پێشەوە ناڕوات چونکە مەحاڵە بەو شێوە و شێوازەی ئێستا ئەنجامی باش و جیاوازتری لێ بکەوێتەوە. بۆیە پێویستە وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی، بوار بە زانکۆکان بدات بۆ ئەوەی، هەر یەک بەپێی ژینگە و تایبەتمەندی و پێویستیی خۆی، پێداچوونەوە بە سیستەمی دڵنیایی جۆریی خۆی بکات بۆ ئەوەی دڵنیا ببێتەوە کە مامۆستاکانی لە چوارچێوەی ئەو سیستەمەدا پێش دەکەون و ڕۆڵ و کاریگەریی پۆزەتیڤانەیان لە کۆمەڵگەدا زیاتر و فراوانتر دەبێت، چونکە مامۆستا میحوەری سەرەکیی پێشکەوتنە لە زانکۆدا؛ ئەگەر مامۆستات پێش خست، ئەوا قوتابیش پێش دەکەوێت و بەشی زانستی و کۆلێژ و زانکۆش لەگەڵیان پێش دەکەوێت.

بێ گومان پێداچوونەوە بەم سیستەمە، لە چوارچێوەی کۆنفرانسێکی زانستیدا دەبێت، چونکە پێشخستنی

دڵنیاییی جۆری، بە دەستپێشخەریی کەسی و بیروبۆچوونی چەند کەسانێک لە وەزارەت و لە زانکۆ پێش ناکەوێت، بەڵکوو پێویستیی بە هەوڵ و ماندووبوونی هەموانە؛ چونکە پەیوەستە بە هەموان.